

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/pub/aruibfdergisi>

Hayvan kaçakçılığının il ekonomisine etkisi: Ardahan ili örneği*

The effect of animal smuggling on the provincial economy: the example of Ardahan province

Yasin Sarıkaya^{a**}

^a Öğr. Gör. Dr., Ardahan Üniversitesi, Nihat Delibalta Göle Meslek Yüksekokulu, Ardahan, yasinsarikaya@ardahan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1952-0423

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 15 Nisan 2024

Kabul: 13 Haziran 2024

Anahtar kelimeler:

Ardahan,

Hayvan Kaçakçılığı,

Sığır,

Su Kaplumbağası,

Şişişila

Makale türü:

Araştırma makalesi

ÖZET

Bu araştırmada; Ardahan ilinde hayvan kaçakçılığının basın ve ekonomik etkileri konusunda araştırmalarla ortaya konulması amaçlanmıştır. Bilgisayar destekli tarama yöntemi ile Google arama motoru kullanılarak bulunan "Ardahan ili hayvan kaçakçılığı" temelli bilgi ve haberler araştırılmıştır. Konu ile ilgili haberlerin derlenerek; haberlerin tarih, haber içeriğindeki materyal türü, formu (canlı, ölü) gibi konular üzerinde durulmak suretiyle veriler elde edilmiştir. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığından bilgi edinme yoluyla elde edilen kaçakçılıkla yakalanan hayvan sayıları ile ilgili veriler elde edilmiştir. Ayrıca Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şubesinden alınan kaçak hayvanların millileştirme kapsamına alınarak kesimi yapılan hayvan sayıları da eklenmiş ve konu Ardahan özelinde değerlendirilerek analiz yapılmıştır. Ardahan ili hayvan kaçakçılığıyla ilgili olarak 2012-2022 yılları arasında konuyla doğrudan alakalı toplam 38 haber bulunmuştur. Ancak bu haberlerden tekrar eden, farklı konulardan bahseden haberler çıkarılınca geriye 3 adet hayvan kaçakçılığı alakalı haber bulunmuştur. Ardahan ilinde sekiz yıl içinde yakalanan kaçak büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları toplam 235 adet ve kaçak hayvanın hepsi büyükbaşdır. Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğüne ait alınan bilgilere göre; Ardahan kara sınır kapılarından 4,560 adet su kaplumbağası, 2 baş yavru sığır, 500 adet şişişila (chinchilla) kürkü yakalandığı anlaşılmaktadır. Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğüne tespit edilen kaçak hayvanların millileştirme kapsamına alınarak kesime sevk edilen toplam hayvan sayısı 7 (yedi) adet sığır cinsi büyükbaş hayvan kimliklendirilip kesime sevk edilmiştir. Ardahan ilinde büyükbaş hayvan yetiştirme süreci ve maliyeti fazla olduğundan, kaçak yolla sokulan bu hayvanlarla maliyetin azaltılarak Ardahan ilindeki yerel yetiştiriciliğe ve ülkedeki denetimsiz hayvan ve et satışlarına etkiye bulunarak ülke protein ekonomisine zarar verdiği görülmektedir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 15 April 2024

Accepted: 13 June 2024

Keywords:

Ardahan,

Animal Smuggling,

Cattle,

Turtle,

Chinchilla

Article type:

Research article

ABSTRACT

In this research, it is aimed to reveal the press and economic effects of animal smuggling in Ardahan province. The information and news based on "Animal smuggling in Ardahan province" were collected by using Google search engine-computer-aided scanning method. By compiling the news on the subject, data were obtained by focusing on issues such as the date of the news, the type of material in the news content, and the form (live, dead). Data on the number of animals caught by smuggling were obtained from the General Command of Gendarmerie of the Ministry of Internal Affairs through information acquisition. In addition, the data obtained from Ardahan Provincial Directorate of Agriculture and Forestry, Animal Health Branch, on the number of animals slaughtered within the scope of nationalisation of smuggled animals were also added and the issues were analyzed and evaluated solely in Ardahan news. A total of 38 news items directly related to animal smuggling in Ardahan province were found during 2012-2022. However, the repetitive news and mentioning different subjects were removed from this news and only 3 news related to animal smuggling were left for analysis. The number of illegal cattle, sheep, and goats caught in Ardahan province were 235 in total and all illegal animals were cattles. According to the information received from the Ministry of Commerce, General Directorate of Customs Enforcement; it is revealed that 4560 water turtles, 2 calves, and 500 chinchilla furs were caught during the Ardahan land border gates check. Ardahan Provincial Directorate of Agriculture and Forestry Animal Health, Breeding and Fisheries Branch Directorate included the illegal animals identified and nationalized in whole country and consequently the total number of animals sent to slaughter were 7 (seven) bovine breeds. Since the cattle breeding process and their cost is high in Ardahan province, it is seen that the cost of these illegally smuggled animals is reduced, affecting the local breeding in Ardahan province and the uncontrolled animal and meat sales in the country, causing damage to the country's protein economy.

* Çalışma, Yasin Sarıkaya'nın 2025 yılındaki doktora tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: yasinsarikaya@ardahan.edu.tr

Atf / Citation: Sarıkaya, Y. (2025). Hayvan kaçakçılığının il ekonomisine etkisi: Ardahan ili örneği. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 286-294. <http://doi.org/10.58588/aru-jfeas.1468574>

1. Giriş

İnsanlık tarihinin en eski suçlarından biri olan kaçakçılık üzerine ülkeler kapsamlı kanunlar oluşturmuşlardır. Türkiye'deki 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu bunlardan biridir. Bu kanuna göre kaçakçılık eşyanın gümrük işlemlerinin yapılmadan ülkeye sokulması şeklinde tanımlanmakta ve kısaca gümrük kaçakçılığı denilmektedir (KOMDB, 2001). Kaçakçılık mal ve eşyanın türüne göre isimlendirilmektedir. Kaçakçılıkta amaç, yasalara uygun olmadan bir mal veya eşyanın temini ve bu mal veya eşyanın satılarak kazanç elde edilmesidir. Türkiye'de kaçakçılık konusuyla ilgili önemli kurumları İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığıdır. Özellikle bu müdürlüklere bağlı Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlıkları önemli görevleri yerine getirmektedir. KOM Daire Başkanlığının her yıl yayımlanan kaçakçılıkla mücadele raporunda belirtildiği gibi; kaçakçılık suçları (KOMDB, 2002) gümrük kapılarından, kara sınırlarından, deniz ve hava yollarından ferdi, toplu veya teşekkül halinde ülkeye giriş ve çıkış şekline göre ve taşınanın cinsine göre sınıflandırılır. Bu sınıflandırmalarda taşınanın cinsine göre;

1. Gümrük kaçakçılığı
2. İnsan kaçakçılığı
3. Organ ve doku kaçakçılığı
4. Kültür ve tabiat varlığı kaçakçılığı başlıkları oluşturulmuştur.

Bu tasnifte yer alan gümrük kaçakçılığı başlığının alt maddesi olan emtia kaçakçılığı ise; gümrük kaçakçılığın alt başlıklarından olan otomobil ve tekell maddeleri dışında kalan her şeyi kapsamaktadır (KOMDB, 2002). Daha geniş şekliyle emtia kaçakçılığının altında öne çıkan alt suç başlıkları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Gıda ürünleri kaçakçılığı
2. Elektronik eşya kaçakçılığı
3. Tıbbi ürün ve ilaç kaçakçılığı
4. Oto ve oto yedek parça kaçakçılığı
5. Canlı hayvan, et ve et ürünleri kaçakçılığı
6. Kıymetli taşlar ve maden kaçakçılığı
7. İthalat-İhracat Kaçakçılığı,

8. Kozmetik ürünler, mutfak eşyaları, çakmaklar, saatler, inşaat malzemesi vb. muhtelif emtia ürünleri kaçakçılığı (KOMDB, 2017).

Bu tasniften de anlaşılacağı üzere hayvan kaçakçılığı, emtia kaçakçılığı kapsamına alınmıştır. Hayvan kaçakçılığına dair tüm işlemler eşya kaçakçılığı başlığı altında yapılmakta ve ayrı bir hukuki ve idari düzenleme uygulanmamaktadır. Bu durum uygulama ve kayıtlarda hayvan kaçakçılığına ilişkin detayların belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Böylece konuya ilişkin verilerde hayvan kaçakçılığıyla ilgili bilgi kısıtlı ve belirsiz hale gelmekte ve emtia kaçakçılığı içinde yer alan hayvan kaçakçılığı yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle insan beslenmesinde önemli bir yer tutan et ve et ürünlerinin kaynağının tespitinden fiyatların yükselmesiyle bu ürünlerin kaçakçılık yoluyla ucuzaya temin edilmesine kadar birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Örneğin 2010 yılında piyasadaki canlı hayvan sayısının azalmasına bağlı olarak bir önceki yıla göre fiyatların artması, 2010 yılında kaçakçılık organize suçlarının artmasıyla doğru orantılıdır. Bu durum faaliyet raporunda görüldüğü üzere yapılan operasyonlarda ele geçirilen canlı hayvan sayısı fiyatlara paralel şekilde artmıştır. Bahsedilen sorunlara Ardahan ili örnek alınarak verilerle değerlendirmeyi amaçlanmıştır.

Ardahan ili; 5.576 km² yüz ölçüme sahip olarak Türkiye topraklarının yaklaşık %0,6'sını kapsayan bir ilimizdir (Ardahan Valiliği, 2012). Ardahan ilin ekonomisi genel olarak tarım ve mera hayvancılığına dayanmaktadır. Sığır yetiştiriciliği ağırlıkta olmak üzere mevcut tarımsal işletmelerin %95,60'ı hayvancılık yapmaktadır (SERKA, 2011). Ardahan, yaban hayatı yaşamı için uygun orman, çalılık, sulak alan ve kanyon gibi doğal barınak alanları bulunduran temiz su kaynakları barındıran bakir bir bölgedir. Ayrıca ilin bakir olması birçok önemli kuş, sürüngen ve memeli türünün üremesi için ev sahipliği yapmaktadır. Başlıca türler; Vaşak, Çakal, Yaban Domuzu, Tilki, Tavşan, Kurt, Karaca, Şahin, Kartal, Baykuş, Keklik, Orman Çulluğu, Su Samuru, Kirpi, Turna, Kırlangıç, Sürmeli Kızkuşu, Çayır Delicesi ve diğer göçmen kuşlardır. Ayrıca neredeyse tehdit altındaki türler kapsamında olan Huş Tavuğu/ Dağ Horozu (*Lyrurus mlokosiewiczii*), ülkemizdeki en yoğun popülasyona sahip olan Ardahan ilinin bir ilçesi olan Posof Huş Ormanlarında yaşamaktadır. Bölgede uluslararası koruma statüsüne göre CR (Kritik) kategorisinde yer alan Darevski Engereği (*Vipera darevskii*) yaygın olarak bulunmaktadır. İldeki bu zengin doğal yaşam ve habitat hayvan kaçakçılığı konusunda önemli faktörellerden biri yapmaktadır (ÇED, 2021). Yine kaçakçılık organize suçların 2010 yılı faaliyet raporlarında, kaçak kırmızı etlerin ağırlıklı olarak İran ve Suriye'den temin edildiği ve Türkiye'nin doğu bölgesinde Gürcistan'dan ve batı bölgesinde Bulgaristan ve Ege Adalarından da ülkeye kaçak et sokulduğu tespit edilmiştir (KOMDB, 2011). 2015 yılında KOM tarafından yapılan operasyonlarda ele geçirilen Gürcistan menşeli büyükbaş hayvanların Kars ve Ardahan sınırından geçtiği bildirilmiştir (KOMDB, 2016). Bunlar dikkate alındığında Gürcistan ile iki sınır kapısı bulunan Ardahan ilindeki hayvan kaçakçılığı önem kazanmaktadır.

2. Yöntem

Bilgisayar destekli tarama yöntemi ile halkın erişimine açık ve internet temelli olan bir araştırma platformu olan Google arama motoru kullanılarak bulunan "Ardahan ili hayvan kaçakçılığı" temelli bilgi ve haberler araştırılmıştır. Bu çalışmada konuyla ilgili farklı kurum ve kuruluşlardan talep edilen bilgiler veya onların web sitelerindeki haber arşivlerinden yararlanılmıştır. Konu ile ilgili 2012-2022 yılları arasındaki haberler derlenerek; haberlerin tarihleri, habere konu olan materyal türü, formu (canlı, ölü) üzerine bir veri tabanı haline getirilmek suretiyle elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığından ve Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünden bilgi edinme yoluyla elde edilen kaçakçılıkla yakalanan hayvan sayıları ile alınan ilgili veriler tablo halinde özetlenmiştir. Bu bilgilere 30.10.2022 yılı ve sonrasına ait Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Hayvan Sağlığı Şubesinden alınan kaçak hayvanların millileştirme kapsamına alınarak kesimi yapılan hayvan sayıları da eklenmiş ve konu Ardahan özelinde değerlendirilerek derleme tarzında analiz yapılmıştır. Elde edilen veriler Microsoft Excel 2010 programından yararlanılarak değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Kurumlardan alınan bilgiler ile Ardahan ili hayvan kaçakçılığı hakkında internetten yapılan çalışmalarda elde edilen veriler tasnif edilerek karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda Google arama motoruna "Ardahan ili hayvan kaçakçılığı" cümlesi kullanılarak Ardahan ili hayvan kaçakçılığıyla ilgili olarak 2012-2022 yılları arasında konuyla doğrudan alakalı toplam 38 haber bulunmuştur. Ancak bu haberlerden tekrar eden, farklı konulardan bahseden haberler çıkarılınca geriye 3 adet hayvan kaçakçılığı alakalı haber kalmıştır.

Yapılan haberlerin hem yerel basında gündem olduğu hem de ulusal ölçekli basında yer bulduğu görülmüştür. Bu üç haberin ilki; 28 Şubat 2012 tarihli "Çıldır'da Hayvan Kaçakçılığı Operasyonu: 14 Gözaltı" başlıklı İhlas Haber Ajansı'nın haberidir. Bu haberde 14 şüphelinin gözaltına alındığı belirtilirken hayvan sayısından bahsedilmemiştir. İkinci haber, ulusal basından olan Sabah gazetesinin 8 Eylül 2021 tarihli "Ardahan'da Hayvan Kaçakçılığı Operasyonu" başlıklı haberi olup burada çok detaya yer verilmeden konu kısaca ele alınmıştır.

Haberde kaçak yollarla getirilen 6 büyükbaş hayvanın ele geçirildiği, üç şüphelinin yakalandığı, bunlardan ikisinin tutuklandığı ve birinin ise “tutuksuz yargılanmak” üzere serbest bırakıldığı anlatılmıştır. Son olarak da Sabah gazetesindeki 10 Aralık 2021 tarihli “Hayvan Hırsızları Jandarmadan Kaçamadı” başlıklı haberde Posof'ta 5 şüphelinin yakalanarak mahkemeye sevk edildikleri belirtilirken yine hayvan sayılarından bahsedilmemiştir. Ulusal basındaki yer alan bu haberler İhlas Haber Ajansından alınmıştır. Yerel basında aynı içeriklerin paylaşılması olduğu ve ulusal basında yer alan bilgilerin tekrar edilerek farklı bir detay verilmediği görülmüştür.

Araştırmada bazı karşılaştırmalar yapılarak analizlerin ortaya konulabilmesi için 2015-2022 yıllarına ait Ardahan ilindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları ile kaçakçılıktan yakalanan canlı hayvan sayıları tablolar halinde verilmiş ve oransal olarak karşılaştırılmıştır. Bu yönüyle Ardahan iline ilişkin İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığından alınan kaçak olarak yakalanan hayvan sayılarından Ardahan iline ilişkin 2015-2022 yıllarına ait veriler ve Ardahan ilinde var olan büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları ve oransal değerleri Çizelge 1'de yer almaktadır. Ardahan ilinde sekiz yıl içinde yakalanan kaçak büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları toplam 235 adet olarak görülmektedir. Toplam 235 kaçak hayvanın hepsi büyükbaşdır.

Tablo 1. Ardahan ili yıllara göre büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları

Yıllar	Mevcut Hayvan Sayıları*		Kaçak Hayvan Sayıları		Oransal Değerler	
	Büyükbaş Sayıları Adet	Küçükbaş Sayıları Adet	Büyükbaş Sayıları Adet	Küçükbaş Sayıları Adet	Büyük Baş Hayvan Sayıları Oranı %	Küçük Baş Hayvan Sayıları Oranı %
2015	292.831	50.272	-	-	-	-
2016	303.619	72.736	182	-	0.006	-
2017	290.068	60.905	50	-	0.017	-
2018	305.738	69.693	-	-	-	-
2019	348.895	99.240	-	-	-	-
2020	361.894	99.747	-	-	-	-
2021	334.051	115.298	3	-	0.0009	-
2022	367.794	162.516	-	-	-	-

Kaynak: Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2022)

Hayvan kaçakçılığının ildeki ekonomik kazanca nasıl etkilediğini daha iyi anlayabilmemiz için örneklem olarak son beş yılın canlı hayvanların parasal karşılığının Ardahan ilinin gayri sarfı yurt içi hasıladaki oranının ne kadar kısmını hayvancılık üzerinden kazandığını bilmek gerekmektedir. Çünkü gayrisafi millî hasıla (GSMH), bir ülke vatandaşlarının verilen bir yıl için ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin, belli bir para birimi karşılığında değerinin toplamıdır. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla ise sadece yurt içinde bir yıl içinde ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin parasal karşılığı olarak tanımlanır (Korkmaz ve Develi, 2012). Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH), hem ekonomik büyümeyi hem de ekonomik kalkınmayı ölçmede kullanılmaktadır (Erden ve Tosunoğlu, 2017). Bu bağlamda TÜİK' ten alınan veriler ışığında Ardahan ilinin yıllara göre canlı hayvan değerlerinin gayri sarfı yurtiçi hasılatı oranı Çizelge 2'de gösterilmiştir. Bu oransal değerlendirme aşağıdaki formül ile bulunmuştur. Oransal değerlendirme formülü;

İlin Canlı hayvanın değerinin GSYH'deki oranı (%): a

İlin toplam Canlı hayvan değeri: b

İlin gayri sarfı yıllık hasılası: c olarak tanımlarsak $a=b/c \times 100$ şeklinde hesaplanarak bulunmuştur.

Tablo 2. Ardahan İlinin Yıllara Göre Canlı Hayvan Değerlerinin Gayri Sarfı Yurtiçi Hasılatı Oranı

Yıllar	Canlı hayvan değeri (Bin TL)	GSYH (Bin TL)	Canlı hayvanın değerinin GSYH'deki oranı %
2017	1.353.312	2.669.672	50,700
2018	1.715.407	3.004.953	57.086
2019	2.019.941	3.358.215	60,150
2020	2.001.664	4.296.887	46,585
2021	2.256.454	4.967.758	45,422
Toplam	9.346.778	18.297.485	51,082

Kaynak: TÜİK (2023)

Hayvan kaçakçılığına ilişki olarak Tarım ve Orman Bakanlığının 2012-06 sayılı genelgesinde belirtildiği üzere millileştirme işleminin de yapıldığı bilinmektedir (GTHB, 2012). Buna göre gümrükte yakalanan kaçak hayvanların bilirkişi raporuna göre tüketimine uygun olanların tasfiyesinde satış suretiyle veya 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun kırk birinci maddesinin birinci fıkrası gereğince İl/İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerince kesimi yapılarak muhafaza edilip tasfiye işlemlerinin yapılacağı hükmüyle kaçak hayvanların yakalandıktan sonra bu şekilde ülke menfaatine uygun kullanılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda 2022 yılında Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğüne tespit edilen kaçak hayvanların millileştirme kapsamına alınarak kesime sevk edilen hayvan sayısı ilçelere göre şöyledir. Posof ilçesinde 27.12.2021 tarih ve 2021-131 sayılı karar ile 1 (bir) adet sığır cinsi büyükbaş hayvan; Hanak ilçesinde ise 08.04.2022 tarih ve 2022-40D sayılı kararı ile 6 (altı) adet sığır cinsi büyükbaş hayvan kimliklendirilip kesime sevk edilmiştir. Ayrıca hayvan kaçakçılığına ilişkin resmî kurumlardan alınan verilerden biri de Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğüne aittir. Buradan alınan bilgilere göre; Ardahan kara sınır kapılarından 10.02.2020 tarihinde 4,560 adet su kaplumbağası, 17.04.2018 tarihinde 2 baş yavru sığır, 26.12.2022 tarihinde 500 adet şinşila (chinchilla) kürkü yakalandığı anlaşılmaktadır.

4. Sonuç

Canlı hayvan kaçakçılığı konusunda Türkiye’de birçok kurum doğrudan veya ortaklaşa görev ve sorumluluk sahibidir. Bu kurumlardan izinsiz bir biçimde hayvanların taşınması ve ticaretinin yapılması yasak olduğundan birtakım kanunlar ve cezai yaptırımlar konulmuştur. Bu yönüyle kamuoyunun dikkatini çeken hayvan kaçakçılığı vakaları, kitle iletişim araçlarına haber olarak yansımaktadır. Bilindiği üzere hayvan kaçakçılığının yarattığı önemli sorunlar arasında hayvan sağlığı ve halk sağlığını ilgilendiren hususlar da bulunmaktadır. Haberlerde bu konuya dikkat çekilmesi önemlidir.

Kanunlarda eşya olarak kabul edilen ve ayrı sınıflandırmaya tabi tutulmayan hayvan kaçakçılığı bazı kurumlar tarafından kaçakçılığın alt kategorisinde yer almıştır. Buna göre emtia kaçakçılığı bünyesinde gösterilen hayvan kaçakçılığı ayrıca biyo-kaçakçılığın içerisinde de yer almaktadır. Emtia kaçakçılığı bünyesinde yer alan hayvan kaçakçılığının içine hayvansal ürünlerin dahil edilmemesi, ancak biyo-kaçakçılık sınıfına hem hayvanların hem de hayvansal ürünlerin dahil edilmesi hayvan kaçakçılığı konusunda veri karmaşasına yol açmaktadır (KOMDB, 2016). Bu sorunun çözümü için sınıflandırmanın daha düzenli ve ayrıntılı yapılması gerekmektedir.

Google arama motoru ile yapılan arama sonuçlarından bulunan konu ile ilgili haberlerin sayısının az olması, hayvan kaçakçılığı konusunda basında büyük bir haber değeri taşımadığını düşündürmektedir. Konuyla ilgili haberlerde genellikle yasadışı kaçakçılık ürünleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Oysaki emtia kaçakçılıkla ilgili haberlerde elektronik eşya, oto kaçakçılığı, ilaç ve kıymetli taş kaçakçılığı gibi konuların hayvan kaçakçılığından daha çok öne çıktığı görülmektedir. Benzer şekilde İçişleri Bakanlığına bağlı Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele kurumlarında da emtia kaçakçılığı bünyesindeki elektronik eşya, oto kaçakçılığı gibi alanlardaki kaçakçılığa dair bilgilerin, hayvan kaçakçılığından daha fazla ayrıntılı olarak verildiği anlaşılmaktadır (KOMDB, 2017).

Ardahan ilinde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı İl Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden alınan kamuya açık sunulan il bazındaki büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayılarına bakıldığında, kaçak hayvan sayısı 2016 yılı için toplam büyükbaş hayvan sayılarının %0.06'sını, 2017 yılı için toplam büyükbaş hayvan sayılarının %0.017'sini, 2021 yılı için de toplam büyükbaş hayvan sayılarının %0.0009'unu kapsamaktadır. Sonuç olarak 2015 ila 2022 yılları arasında kaçak yollarla Ardahan'a sokulmak istenilen ve yakalanan büyükbaş canlı hayvan sayısı büyükbaş hayvan sayısının yaklaşık %0.01'lik kısmına tekabül ettiği görülmektedir. Bu oran düşük olsa bile büyükbaş piyasasına etkisi büyük olmaktadır. Çünkü Ardahan ilinin gelirin büyük bir kısmını hayvancılık oluşturmaktadır. Ardahan ilinin gayri sarfı yurt içi hasıladaki oranının 2017-2022 yılı için yıl bazında hayvancılık üzerinden kazandığını incelendiğinde ilin ekonomisini nasıl etkilendiği görülmektedir. Ardahan ilinde yıllara göre canlı hayvan sayısı artıkça GSYH miktar değeri de artma eğilimi göstermektedir. Hayvancılık ilin neredeyse GSYH' anın yarısına tekabül etmektedir. Her ne kadar ülke veya illin ekonomik durumunu GSYH ile tam olarak belirlenemeye yetmezse de ekonomik olarak makro bir veri olarak iktisatçılar tarafından kabul görülür (Bakış, 2018). Bilindiği üzere Doğu Anadolu bölgesi büyük ve küçükbaş hayvancılık alanında öne çıkmaktadır. Aynı zamanda kara sınır kapılarının da fazla olduğu bu bölgede büyükbaş ve küçükbaş hayvan kaçakçılığıyla getirilen hayvanların piyasaya sürülmesi daha kolay olabilmektedir. Bu yolla vergi ödemedi ucuz bir şekilde ülkeye sokulan canlı hayvan veya hayvansal ürünlerin yerel veya ulusal sahada pazarlanması karlılığı artırdığından kaçakçılığı artıran birçok etkenlerden birisi olabilmektedir. Konu ile ilgili bir örnek vermek gerekirse Şap hastalığının yaygın olduğu Hindistan ile OIE (Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü) koduna göre şap hastalığı olmayan Endonezya (Pavleska ve Kerr, 2020) arasında Hindistan'da şap hastalığının görülmesine bağlı sığır et fiyatlarında düşüşün olması Hindistan'dan Endonezya'ya büyük miktarlarda etin kaçırılması için bir zemin hazırlamıştır (Knight-Jones ve Rushton, 2013).

Hayvan kaçakçılığın negatif bir etkisi de bulaşıcı hastalıkların yayılmasına aracılık etmesidir. Tek bir enfekte hayvanın hastalığın görülmediği bölgeye gelmesi enfekte olmayan ülkede hastalık etkeninin ortaya çıkmasına dolayısıyla da karantina uygulamasının yapılmasına ve devamında da o ülkenin ihracatını sekteye uğratmasına neden olmaktadır (Loppacher ve ark., 2006). Bununla beraber o ülkede de ciddi halk ve hayvan sağlığı riskini de doğurmaktadır. Örnek olarak canlı kaplumbağa kaçakçılığında kaplumbağadan Hyalomma aegyptium kenisi ile bulaşan çeşitli zoonotik ajanların önemli bir taşıyıcısı olduğu gösterilmiştir (Bitam vd., 2008).

Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünden alınan Ardahan ili kaçakçılık verilerine göre hayvan kaçakçılığı dahilinde bulunan hayvan ürünlerine dair vakaların da olduğu görülmektedir. Kayıtlara göre; yakalanan 500 şinşila kürkü, değerli olması ve az yer kaplaması dolayısıyla kaçakçılıkta kullanılmaktadır. Şinşila, tavşan ailesine mensup olup görünüşü sincaba benzeyen küçük bir hayvan olup 500-800 gram vücut ağırlığında 30-35 cm boyundadır ve diğer kürk hayvanlarına göre kürkleri daha kolay ve ucuz üretilmektedir. (Koçak 1989) Ayrıca pahalı ve kaliteli kürke sahip olan şinşillanın deri ve kürkün kirkım mevsimi olan Aralık-Mart ayları arasında kaçakçılığın arttığı bilinmektedir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023). Bu durum Ticaret Bakanlığı Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünden alınan verilerde de görülmektedir.

Aynı zamanda Türkiye’de fiyatları genel itibari ile 500 ile 1000 TL arasında değişiklik gösteren su kaplumbağaları (Anonim, 2022) da kaçakçıların gündemindedir. Ardahan’da yakalandığı kayıtlara geçen ancak tür ayrıntısına yer verilmeyen su kaplumbağaları muhtemelen *Mauremys caspica* (Çizgili Kaplumbağa) türü tatlı su kaplumbağası (Ayaz, 2022) olabilir. Çünkü Türkiye’de bilinen 9 su kaplumbağa türünden beş tanesinin tatlı su kaplumbağası olması ve bunlardan birinin karasal iklimin hâkim olduğu Ardahan’da da bulunması ihtimalini güçlendirmektedir. Ancak kayıtlarda tür ayrıntısına yer verilmemesi bu su kaplumbağalarının başka yerlerden de getirilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Türkiye’de hayvan kaçakçılığı ile ilişkilendirilebilecek bilimsel çalışmaların biyokaçakçılık kapsamında yapılması hayvan kaçakçılığı konusuyla ilgili daha detaylı çalışmalara olan ihtiyacı arttırmıştır. Şimdiye kadar hayvan kaçakçılığı ile ilgili ayrı ve detaylı çalışmaların yok denecek kadar az olmasında konunun biyokaçakçılık kapsamında değerlendirilmesinin neden olduğu görülmektedir. Hayvan kaçakçılığı konusunda ayrıca ve detaylı çalışmalar yapılması önemlidir. Bu bağlamda bir sınır ili olan Ardahan’da hayvan kaçakçılığı konusu incelenerek hayvan kaçakçılığı sorunlarına dikkat çekilmek istenmiştir. Buna göre Ardahan ilinde hayvan kaçakçılığı sonucu yakalanan hayvan ve hayvansal ürünlere dair kurumsal kaynaklar ve haberler incelenmiştir. Çalışmayla Ardahan’da daha çok büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kaçırıldığı, 2015 ila 2022 yılları arası Ardahan’a sokulmak istenilen toplam büyükbaş hayvan sayısının yüzde olarak kabul ettiğimizde yaklaşık %0.01’lik kısmının kaçakçılıktan yakalanan hayvanlardan oluştuğu görülmüştür. Kaçakçılık oranının binde birlik değerine rağmen Ardahan ilinde yapılan hayvancılığa etkisinin büyük olduğu dikkatten kaçmamalıdır. Çünkü bölgede büyükbaş hayvan yetiştirme süreci ve maliyeti fazla olduğundan, kaçak yolla sokulan bu hayvanlarla maliyetin azaltılarak Ardahan ilindeki yerel yetiştiriciliğe ve ülkedeki denetimsiz hayvan ve et satışlarına etkide bulunarak üreticilere zarar verdiği görülmektedir. Ayrıca hayvan kaçakçılığını önlemek ve usulsüz hayvan transferlerini engellemek amacıyla uygulanan büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda küpeleme işlemi, hayvan kaçakçılığı yapanlarca sahte küpeler kullanılarak ihlal edilmesi dolayısıyla etkisizleşmektedir. Bu soruna karşı yeni modeller geliştirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü hali hazırda Ardahan ilinde sahte kulak küpesi operasyonunda yakalanan hayvan kulak küpeleri sahtekarlığı bunun önemli bir örneği sayılabilir. Nitekim Haber Türk gazetesinde 24 Mart 2021 tarihli “Sahte küpelerle hayvan sevki yapanlara operasyon” başlıklı haber bu duruma örnek gösterebiliriz (Habertürk, 2021).

Neticede kolay yoldan para kazanma isteği olduğu sürece kaçakçılığın devam edeceği düşünüldüğünde hayvan kaçakçılığının da devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu yönüyle Ardahan ilinde hayvan kaçakçılığı ile ilgili yapılan bu çalışmanın, hayvan kaçakçılığının daha iyi anlaşılması ve bu konularda daha fazla araştırılma yapılması önerilmektedir.

Etik Kurul Beyanı

Çalışma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş ve 06 Aralık 2022 tarihinde etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu uygunluk 27 Aralık 2022 tarihinde E-74555795-050.01.04-576124 yazılı yazı ile ilgililere bildirilmiştir. Ayrıca ilgili belge, sorumlu yazar tarafından DergiPark sistemine yüklenmiştir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Tüm süreç sorumlu yazar Yasin Sarıkaya tarafından yürütülmüştür.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Teşekkür Beyanı

Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığına teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Anonim. (2022). *Kaplumbağa fiyatları ne kadar?* Hayvan Sitesi. <https://www.hayvansitesi.com/su-kaplumbagasi/kaplumbaga-fiyatlari-ne-kadar> (Erişim Tarihi: 24.12.2022)
- Ardahan İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2022). *2022 2. dönem brifingi*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. [https://ardahan.tarimorman.gov.tr/Lists/SolMenu/Attachments/71/2022%202.%20D%c3%b6nem%20Brifingi%20en%20son%20\(3\).pptx](https://ardahan.tarimorman.gov.tr/Lists/SolMenu/Attachments/71/2022%202.%20D%c3%b6nem%20Brifingi%20en%20son%20(3).pptx) (Erişim Tarihi: 07.01.2023)
- Ardahan Valiliği. (2012). *Ardahan Valiliği yatırım rehberi*. Serhat Kalkınma Ajansı. <https://ardahan.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ardahan-yatirim-rehberi-haziran-2012.pdf> (Erişim Tarihi: 22.10.2022)
- Ayaz, D. (2022). Türkiye’de yaşayan kaplumbağa türleri. D. Ayaz, E. Akçiçek ve H. Arıkan (Ed.), *Kaplumbağalar içinde* (s. 9-21). Ege Üniversitesi Basımevi.
- Bakış, O. (2018). Yeni GSYH serilerinin getirdiği farklılıklar ve sorunlar. *Marmara İktisat Dergisi*, 2(1), 15-42.
- Bitam, I., Kernif, T., Harrat, Z., Parola, P. ve Raoult, D. (2009). First detection of *Rickettsia aeschlimannii* in *Hyalomma aegyptium* from Algeria. *Clinical Microbiology and Infection*, 15(Suppl 2), 253-254. <https://doi.org/10.1111/j.1469-0691.2008.02274.x>
- ÇED ve Çevre Hizmetleri Şube Müdürlüğü. (2021). *Ardahan ili 2020 yılı çevre durum raporu*. T.C. Ardahan Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2020_ardahan_-cdr-20210803140316.pdf (Erişim Tarihi: 24.01.2023)
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2012). *Kaçak canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin tasfiyesi* (Genelge No. 2012/06). Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü. https://www.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Mevzuat/Genelgeler/kacak_canli_hayvan_hayvansal_urunlern_tasfiyesi.pdf (Erişim Tarihi: 16.01.2023)
- Habertürk. (2021). *Sahte küpelerle hayvan sevki yapanlara operasyon*. <https://www.haberturk.com/ardahan-haberleri/85764268-sahte-kupelerle-hayvan-sevki-yapanlara-operasyon> (Erişim Tarihi: 12.01.2023)
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2001). *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2000 raporu* (Yayın No. 2001/3). Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2002). *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2001 raporu* (Yayın No. 2002/3). Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2011). *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2010 raporu*. Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2016). *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2015 raporu* (Yayın No. 123). Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2017). *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2016 raporu* (Yayın No. 128). Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu. (2007). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı 26479). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/03/20070331-1.htm> (Erişim Tarihi: 10.12.2022)
- Knight-Jones, T. J. D. ve Rushton, J. (2013). The economic impacts of foot and mouth disease - what are they, how big are they and where do they occur? *Preventive Veterinary Medicine*, 112(3-4), 161-173. <https://doi.org/10.1016/j.prevetmed.2013.07.013>
- Koçak, Ç. (1989). Şişilla yetiştiriciliği. *Hayvansal Üretim*, 31(1), 3-6.

- Loppacher, L. J., Kerr, W. A. ve Barichello, R. R. (2006). *A trade regime for sub-national exports under the agreement on the application of sanitary and phytosanitary measures* (CATPRN Commissioned Paper CP 2006-3). Canadian Agricultural Trade Policy Research Network. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.24166>
- Pavleska, M. ve Kerr, W. A. (2020). Importer's risk, smuggling and the role of incentives in the management of animal diseases. *Ecological Economics*, 175, 106672. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106672>
- Sarıkaya, Y. (2022). *Veteriner adli tıp bilimi bağlamında Türkiye’de hayvan kaçakçılığı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul-Cerrahpaşa Üniversitesi Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü.
- Serhat Kalkınma Ajansı. (2011). *Ardahan ilimizin genel tarımsal durumu*. <https://ardahan.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ardahan-il-genel-tarimsal-durumu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2023)
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). *Kürk hayvancılığı*. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Hayvancilik/Kurk-Hayvanciligi> (Erişim Tarihi: 22.01.2023)